

УДК: 343.98.067

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.43>

СПОСОБИ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У НЕЗАКОННЕ ВИРОБНИЦТВО, ВИГОТОВЛЕННЯ, ПРИДБАННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ПЕРЕСИЛАННЯ ЧИ ЗБУТ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ

Кукос М.В.,

*аспірант кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ
e-mail: absord@ukr.net*

Кукос М.В. Способи втягнення неповнолітніх у незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

У статті детально розглядаються способи вчинення втягнення неповнолітніх у незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, як елемент криміналістичної характеристики вказаного кримінального правопорушення. Проаналізовано положення 2 ст. 307 КК України, яка передбачає незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів вчинені із залученням неповнолітнього.

Звернута увага на те, що все різноманіття способів втягнення неповнолітнього в протиправну діяльність можна об'єднати в дві основні групи: пов'язані і непов'язані із застосуванням насильства або погрози його застосування. Розкрито найбільш поширені ненасильницькі способи вчинення до яких відносяться: обіцянка, обман, роз'яснення, пропозиція, переконання, особистий приклад втягувача тощо. Результати вивчення матеріалів кримінальних проваджень показують, що близько 88 % втягнень було вчинено шляхом пропозиції, переконання, роз'яснення, прохань і умовлянь вчинити кримінальне правопорушення.

Найбільш поширеним ненасильницьким способом втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність є пропозиція вчинити кримінальне правопорушення. Однак, звернута увага на те, що встановлення лише однієї пропозиції дорослого вчинити кримінальне правопорушення не завжди достатньо для визнання його способом втягнення.

Окремо приділена увага підготовчим діям щодо залучення неповнолітнього до вчинення дій передбачених ст. 307 КК України. Такі дії є різноманітними, проте найпоширенішими слід вважати такі: 1) пошук дітей, до вчинення протиправних дій, їх відбір, прояв дружнього відношення (70 % кримінальних проваджень); 2) створення корисливої зацікавленості (легкість заробітку, підвищення авторитету) у неповнолітнього в незаконних діях з наркотиками (67 %); 3) сприяння такій поведінці неповнолітнього, при якій він втрачає здатність контролювати свої дії (розпивання спиртних напоїв, уживання наркотичних засобів, психотропних речовин), що створює психологічну та фізичну залежність (60 %); 4) ознайомлення неповнолітніх із способами вчинення, розподілом ролей між співучасниками, плануванням приховання слідів кримінального правопорушення (52 %).

Ключові слова: неповнолітній, способи вчинення, криміналістична характеристика, кримінальне правопорушення, незаконне виробництво, збут, наркотичні засоби, психотропні речовини.

Kukos M.V. Methods of involving minors in the illegal production, manufacture, acquisition, storage, transportation, forwarding or sale of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues.

The article examines in detail the methods of involving minors in illegal production, manufacture, acquisition, storage, transportation, forwarding or sale of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues, as an element of the forensic characteristics of the specified criminal offense. The provisions

of Article 2 were analyzed. 307 of the Criminal Code of Ukraine, which provides for illegal production, manufacture, acquisition, storage, transportation or forwarding for the purpose of sale, as well as illegal sale of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues committed with the involvement of a minor.

Attention is drawn to the fact that all the variety of ways of involving a minor in illegal activities can be combined into two main groups: related and unrelated to the use of violence or the threat of its use. The most common non-violent methods of committing are revealed, which include: a promise, deception, clarification, offer, persuasion, a personal example of the contortionist, etc. The results of the study of the materials of criminal proceedings show that about 88 % of involvements were committed by offering, persuading, explaining, requesting and persuading to commit a criminal offense.

The most common non-violent way of involving minors in illegal activities is an offer to commit a criminal offense. However, attention is drawn to the fact that the establishment of only one proposal by an adult to commit a criminal offense is not always sufficient to recognize it as a method of entrapment.

Separate attention is paid to preparatory actions regarding the involvement of a minor in committing the actions provided for in Art. 307 of the Criminal Code of Ukraine. Such actions are diverse, but the following should be considered the most common: 1) search for children, before committing illegal actions, their selection, manifestation of friendly relations (70% of criminal proceedings); 2) creating a vested interest (ease of earning, raising authority) in a minor in illegal activities with drugs (67 %); 3) facilitating the behavior of a minor in which he loses the ability to control his actions (drinking alcoholic beverages, using narcotics, psychotropic substances), which creates psychological and physical dependence (60 %); 4) familiarization of minors with the methods of committing, distribution of roles between accomplices, planning to hide traces of a criminal offense (52 %).

Key words: minor, methods of committing, forensic characteristics, criminal offense, illegal production, sale, narcotic drugs, psychotropic substances.

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні й політичні перетворення в країні, а особливо військові дії – тісно пов'язані з реформуванням усіх сфер суспільного життя, неминуче призводять до суттєвих змін у соціальному просторі, зламу колишніх моральних цінностей, норм, традицій, стереотипів мислення. Ці трансформації негативно впливають на формування особистості дітей та сприяють вчиненню ними злочинів й інших правопорушень. Особливого занепокоєння викликають кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, які створюють загрозу здоров'ю населення, сприяють поширенню наркоманії та вчиненню інших злочинів. Досить гостро це питання постає, коли до них залучають неповнолітніх. Охоплюючи важливі сфери суспільного життя, кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів суттєво перешкоджають побудові демократичної правової та соціальної держави і розвиток нашого майбутнього покоління.

Стан опрацювання цієї проблематики. Теоретичним підґрунтям дослідження стали праці відомих вітчизняних криміналістів. Проблемні питання втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність розглядалися в роботах таких учених та практиків: Ю.П. Аленіна, О.М. Бандурки, В.Д. Берназа, П.Д. Біленчука, Н.І. Клименко, В.К. Лисиченка, Д.Й. Никифорчука, К.О. Чаплинського, Ю.М. Черноус, В.Ю. Шепітька та ін. Праці зазначених та інших учених носять фундаментально-прикладний характер і складають підґрунтя для наукового пошуку. Водночас, з урахуванням вищевикладеного можна зробити висновок, що стан наукової розробленості розслідування втягнення неповнолітніх в незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів є незадовільним у зв'язку з відсутністю в Україні спеціальних комплексних наукових досліджень з цього питання. З огляду на незадовільний стан наукової розробленості розглядуваної нами проблеми та значну поширеність в Україні цих кримінальних правопорушень, а також виходячи з аналізу результатів анкетування слідчих Національної поліції України, 81 % з яких зазначили, що одним із чинників, який негативно впливає на швидке, повне та неупереджене розслідування втягнення неповнолітніх в незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, є відсутність відповідних методичних розробок

Метою статті є розкрити основні способи втягнення неповнолітніх у незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Виклад основного матеріалу. З метою встановлення всіх обставин вчинення втягнення неповнолітніх у незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів важливого значення набуває криміналістична характеристика. Одним із основних елементів криміналістичної характеристики цього складу кримінального правопорушення є спосіб вчинення, кримінальних протиправних дій.

Спосіб вчинення кримінального правопорушення – базовий елемент кримінально-правової, кримінально-процесуальної та криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень. Причому кожна з цих наук вивчає його під власним кутом зору, з позиції своїх «службових» функцій [1, с. 27].

Відповідно до ч. 2 ст. 307 КК України передбачає незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів вчинені із залученням неповнолітнього [2].

У загальному вигляді об'єктивну сторону кримінальних правопорушень передбачених ч. 2 ст. 307 КК України можна визнати наступним чином: дії спрямовані на незаконне виготовлення, перевезення, пересилання, придбання, зберігання, збуту наркотиків; дії спрямовані на поширення наркоманії, втягнення в наркоманію неповнолітніх та створення сприятливих умов для незаконного споживання наркотиків.

Втягування неповнолітніх (неповнолітнього) у злочинну діяльність – це умисні цілеспрямовані дії дорослої особи, пов'язані із фізичним або психічним неправомірним впливом на неповнолітнього (неповнолітніх), з метою викликати у нього рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах. Втягнення завжди передбачає наявність причинного зв'язку між діями дорослої особи і виникненням хоча б у одного неповнолітнього бажання вчинити протиправні дії [3].

На думку А.Р. Ікаєва: «... Слід ураховувати, що в разі виявлення фактів хуліганства, крадіжок, грабежів, злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що вчиняють дорослі із залученням неповнолітніх співучасників, слідчі повинні спрямовувати увагу на дії, що сприяли втягненню неповнолітніх до злочинної діяльності, встановлювати конкретні форми, способи, засоби втягнення, здійснювати кваліфікацію вчинених діянь за відповідною статтею КК України, а також додатково – за ст. 304 КК України» [4, с. 6-7].

З такою позицією важко погодитися, позаяк для визначення поняття «втягнення» в межах представленої дослідження варто виходити з тлумачення, наданого у ППВСУ «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» від 27 лютого 2004 р. № 2, де зазначається, що: «Під втягненням неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність треба розуміти певні дії дорослої особи, вчинені з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на неповнолітнього з метою викликати у нього рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах або займатись іншою антигромадською діяльністю. Втягнення завжди передбачає наявність причинного зв'язку між діями дорослої особи і виникненням у неповнолітнього бажання вчинити протиправні дії» [5].

Кримінальний процесуальний аспект способу визначається завданнями щодо виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, установлення обставин, що входять до предмета доказування (ст. 91 КПК України) [6]. Підставою для формування криміналістичного поняття способу злочину є відповідні положення матеріального права, вчення про сліди та слідоутворення, а також узагальнення матеріалів слідчої та судової практики [7, с. 6]. Як ознака об'єктивної сторони досліджуваного складу кримінального правопорушення, спосіб втягнення підлягає обов'язковому доказуванню. Не встановивши спосіб втягнення неповнолітнього у протиправну діяльність, неможливо довести, чи мало місце його втягнення у кримінальне правопорушення. У 70 % вивчених матеріалів кримінальних проваджень однією з основних причин відмови прокурорів від обвинувачення в суді і винесення виправдувальних вироків дорослим особам є недоведеність способу втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність; 88 % злочинних дій спрямованих на втягнення неповнолітніх було вчинено шляхом пропозиції, переконання, роз'яснення, прохань і умовлянь вчинити кримінальне правопорушення, із 12 % – насильницьким способом.

Способи втягнення неповнолітнього у протиправну діяльність як умовляння, залякування, підкуп, обман, розпалювання почуття помсти, заздощів або інших низьких спонукань, розповідей про легкість і доступність певних дій, навчання способам та прийомам їх виконання тощо [8].

Все різноманіття способів втягнення неповнолітнього в протиправну діяльність можна об'єднати в дві основні групи: пов'язані і непов'язані із застосуванням насильства або погрози його застосування [9, с. 17].

Найбільш поширеними ненасильницькими способами є обіцянка, обман, роз'яснення, пропозиція, переконання, особистий приклад втягувача тощо. Результати вивчення матеріалів кримінальних проваджень показують, що близько 88 % втягнень було вчинено шляхом пропозиції, переконання, роз'яснення, прохань і умовлянь вчинити кримінальне правопорушення.

Найбільш поширеним ненасильницьким способом втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність є пропозиція вчинити кримінальне правопорушення. Однак, встановлення лише однієї пропозиції дорослого вчинити кримінальне правопорушення не завжди достатньо для визнання його способом втягнення. Тим більше, що на практиці пропозиція вчинити кримінальне правопорушення робиться неповнолітньому разом з різного роду обіцянками, умовляннями, погрозами тощо. Так, жінки, які втягують підлітків у протиправну діяльність, пропозицію вчинити кримінальне правопорушення можуть доповнити обіцянкою вступити в статевий зв'язок. За окремими даними, це – кожен п'ятий випадок втягнення [10, с. 437].

Якщо розглядати втягнення, вчинене із застосуванням насильства або погрозою його застосування, при якому насильство може висловитися в побоях, а також інших насильницьких діях, пов'язаних із заподіянням потерпілому фізичного болю або обмеженням його свободи – зв'язуванні, запиранні в приміщенні, побоях, заподіянні легкої, середньої тяжкості шкоди здоров'ю.

Вивчення розслідуваних кримінальних проваджень свідчить, що використання дорослими насильницьких способів втягнення в протиправну діяльність зустрічається приблизно в 12 % кримінальних проваджень. При цьому злочинці нерідко використовують як такі, що доповнюють один одного насильницькі і ненасильницькі способи втягнення.

Таким чином, у процесі розслідування такого діяння важливе значення має виявлення підготовчих дій щодо залучення неповнолітнього до вчинення дій передбачених ст. 307 КК України. Такі дії є різноманітними, проте найпоширенішими слід вважати такі:

1) пошук дітей, яких можна втягнути до в незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, зокрема, які пов'язані з маргінальним оточенням або схильні до вчинення протиправних дій, їх відбір, прояв дружнього відношення (70 % кримінальних проваджень);

2) створення корисливої зацікавленості (легкість заробітку, підвищення авторитету) у неповнолітнього в незаконних діях з наркотиками (67 %);

3) сприяння такій поведінці неповнолітнього, при якій він втрачає здатність контролювати свої дії (розпивання спиртних напоїв, уживання наркотичних засобів, психотропних речовин), що створює психологічну та фізичну залежність (60 %);

4) ознайомлення неповнолітніх із способами вчинення, розподілом ролей між співучасниками, плануванням приховання слідів кримінального правопорушення (52 %).

Такими підготовчими діями дорослий розвиває в неповнолітнього злочинний інтерес і нахили, які дають змогу залучити його до вчинення конкретного злочину. У підготовчих діях втягувача реалізується умисел на втягнення неповнолітнього. Тому виявлення їх має важливе значення для розслідування цієї категорії злочинів [11, с. 482].

Сутність втягнення полягає в активному цілеспрямованому впливі на неповнолітнього, що спонукає його до вчинення кримінального правопорушення, для чого дорослий використовує широкий арсенал конкретних способів впливу, а саме – обіцянки, обман, погрози та інші, з метою вчинення незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотиків. Для наявності втягнення, не має значення той факт, що жертва раніше вживала наркотичні засоби або психотропні речовини чи допускала немедичне вживання лікарських та інших засобів, які не є наркотичними і які викликають одурманювання.

Найбільш поширеною формою втягнення неповнолітніх у вказану діяльність є збут неповнолітніми наркотиків за допомогою мережі Інтернет (89 % випадків). Варто звернути увагу, що такий вид вчинення кримінального правопорушення за допомогою мережі Інтернет вчиняється шляхом: 1) замовлення; 2) оплати за замовлений наркотик (способів переказу грошей); 3) пакування наркотиків залежно від виду речовини, пересилання та місця організації закладок.

Оплата за замовлений наркотичний засіб. Узагальненням встановлено, що переказ грошових коштів (оплата) за замовлений наркотик відбувся: 1) через платіжні термінали самообслуговування: ПриватБанку – 62 % випадків; ІВох – 16 % випадків; Ощадбанку – 2 % випадків; 2) через систему віддаленого банкінгу Приват24 та Ощад24 – 2 % випадків; 3) шляхом поповнення електронного гаманця «електронними грошима» – 3 % випадків; 4) шляхом поповнення мобільного номеру телефону – 1 %

випадків; 5) особисто в руки під час зустрічі – 11 % випадків; 6) шляхом залишення грошових коштів в обумовленому місці – 2 % випадків; 7) шляхом залишення грошових коштів на місці організації закладки – 1 % випадків.

З результатів узагальнення встановлено, що у 86 % випадків оплата за наркотик здійснювалася способами, які виключають безпосередню особисту зустріч і візуальний контакт між дорослим покупцем та збувачем, що підвищує конспіративність даного виду незаконної діяльності.

З'ясувавши всі обставини купівлі/продажу наркотиків, покупець здійснює передоплату, як правило, одним із зазначених способів: – поповнення рахунку вказаного неповнолітнім-збувальником телефонного номеру; – надання секретного коду ваучера визначеного неповнолітнім-збувальником телефонного номеру шляхом SMS-повідомлення; – здійснення банківського переказу на вказаний банківський рахунок; – переказ коштів з рахунку інтернет-картки на вказаний банківський рахунок або номер телефону; – сплата електронною валютою «Біткоїнами»; – сплата через електронні платіжні системи та гаманці QIWI, PayPal [12].

Здійснення покупцем передоплати, як правило, може здійснюватися одним із зазначених способів: а) поповнення рахунку вказаного збувальником телефонного номеру; б) повідомлення секретного коду ваучера поповнення рахунку шляхом SMS-повідомлення; в) здійснення банківського переказу на вказаний збувальником банківський рахунок; г) переказ коштів з банківського рахунку покупця на вказаний збувальником банківський рахунок або номер телефону з використанням банківської картки, у тому числі, віртуальної; д) сплата електронними платіжними засобами (наприклад, «QIWI», «Pay-PaU»), у тому числі такими, статус яких не визначено (наприклад, «біткоїнами»).

На відміну від «традиційного» збуту, коли наркотики та кошти передаються з рук в руки, збут наркотиків за допомогою мережі Інтернет має свої особливості за такою типовою схемою.

Спочатку збувальник використовуючи вищезазначені способи залучає неповнолітнього до дій передбачених ст. 307 КК України. Далі, особа, яка бажає придбати наркотики, шукає на веб-сайтах відомості про реалізацію наркотиків. Як правило, інформацію про адреси інтернет-ресурсів, адреси електронної пошти, шифри, умовні терміни, за допомогою яких можна зв'язатись зі збувальником наркотиків, майбутній покупець наркотиків отримує від інших осіб, які вже раніше придбали такі речовини у такий спосіб.

Після встановлення контакту покупця з неповнолітнім, під час подальшого спілкування вони узгоджують питання про ціну, обсяг та вид наркотику, який буде предметом купівлі/продажу, спосіб його збуту та оплати. Таке спілкування може здійснюватися різними способами: в режимі он-лайн через програми типу ICQ, Skype, шляхом інтернет-переписки в режимі он-лайн у форумах (чатах) чи з використанням електронної пошти тощо. Також збувальник наркотиків для подальшого підтримання зв'язку може надати покупцю свій номер стільникового телефонного номеру [13].

Отримавши кошти, збувальник повідомляє покупцю спосіб отримання наркотиків, який також може бути різний: постачання поштою, кур'єрською службою або вказує про їх знаходження у певному місці, здійснює так звану «закладку». У останньому випадку наркотик заздалегідь ховається саме неповнолітнім у певному місці, якими можуть бути: поштовий ящик, батарея опалення, електричний або пожежний щиток у під'їзді тощо. Повідомлення про місцезнаходження наркотика та спосіб його отримання також можуть бути різними: розмова по телефону, відправка текстової інформації чи фотографії про місце приховування наркотику через Інтернет чи SMS-повідомлення [12].

Неповнолітні, які вчиняють злочини, пов'язані з незаконним виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, пересиланням чи збутом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів за допомогою мережі Інтернет, отримуючи грошові кошти через мережу задіяних осіб, відкритих карткових рахунків чи у інший спосіб, використовують їх у різноманітних, у тому числі, злочинних цілях.

Повідомлення замовнику відомостей про місце організації закладки. Місцями організації закладок наркотиків можуть бути будь-які громадські та інші місця. У спеціальній літературі зазначається, що такими місцями можуть бути: міжвіконні отвори, електрощитові у під'їздах, безлюдні місця в парках і скверах, душла дерев, порожні будівлі й споруди. Однак на практиці таких місць значно більше і обираються вони злочинцями не випадково.

Наприклад, *неповнолітній обвинувачений ОСОБА_3, 21 березня 2021 року, близько 21 год. 35 хв., умисно, усвідомлюючи протиправність та суспільну небезпеку своїх дій, з метою збуту, у невідомості досудовим розслідуванням особи незаконно придбав психотропну речовину, обіг якої обмежено амфетамін у великих розмірах та особливо небезпечну психотропну речовину, обіг якої заборонено – МДМА,*

а саме через інтернет ресурс «Space Kiosk», у невстановленій досудовим розслідуванням особи придбав, шляхом купівлі за грошові кошти у сумі 2392 грн., психотропну речовину, обіг якої обмежено амфетамін у великих розмірах та особливо небезпечну психотропну речовину, обіг якої заборонено МДМА, з метою її подальшого збуту на території м. Луцька.

Після чого, він же, 23 березня 2021 року, близько 14 год. 07 хв., у відділенні № 22 ТОВ «Нова Пошта», що за адресою: м. Луцьк, вул. Кравчука, буд. 17, отримав від невстановленої досудовим розслідуванням особи посилку, в якій знаходився один поліетиленовий пакет з психотропною речовиною білого кольору, яка містить у своєму складі психотропну речовину, обіг якої обмежено амфетамін у великих розмірах та полімерний пакет з вмістом 5-ти таблеток з особливо небезпечною психотропною речовиною, обіг якої заборонено МДМА. У подальшому, вказану посилку з психотропною речовиною, обіг якої обмежено амфетамін у великих розмірах та особливо небезпечною психотропною речовиною, обіг якої заборонено МДМА, він же, зберігаючи при собі переніс на прилеглу територію до буд. 17 по вул. Кравчука в м. Луцьку, де продовжував незаконно її зберігати при собі з метою збуту, до моменту виявлення та вилучення працівниками поліції під час огляду місця події, а саме, до 18 год. 17 хв. 23 березня 2021 року [14].

Отже, у процесі характеристики способу вчинення кримінального правопорушення важливо зазначити, що воно складається з безпосередньо діяння передбаченого ст. 307 КК України – незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Залучення неповнолітнього означає фактичне втягнення його дорослим шляхом психічного, фізичного впливу або в інший спосіб у незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів або психотропних речовин. Встановлення конкретного способу втягнення неповнолітнього у вказану діяльність в ході розслідування відграватиме ключове значення для припинення винної особи до відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Чернявський С.С. Злочини у сфері банківського кредитування (проблеми розслідування та попередження: *навч. посіб.* / за заг. ред. О.М. Джужи. К.: Юрінком Інтер, 2003. 264 с.
2. Кримінальний кодекс України: Закон від 5 квіт. 2001 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О.М. Джужи, А.В. Савченка, В.В. Чернєя. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
4. Ікаєв А.Р. Розслідування втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність: *дис...канд. юрид. наук*: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ, 2020. 20 с.
5. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лют. 2004 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04#Text>.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
7. Колесниченко А.Н. Способ хищення (понятие и сущность). *Криминалистика и судебная экспертиза*. 1983. Вып. 27. С. 6–10.
8. Кримінально-правова характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, вчинених із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх : монографія / Савченко А.В., Вартилицька І.А., Семенюк О.О., Луцак О.О. Київ : НАВС, 2016. 267 с.
9. Дзунза В.В. Кримінальна відповідальність за стягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність: *автореф. дис. ... канд. юрид. наук*. Київ, 2005. 20 с.
10. Криміналістика: *навч. посіб.* / за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2010. 540 с.
11. Криміналістика: *підручник* / [В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, А.Ф. Волобуєв та ін.]; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва. Харків: ХНУВС, 2011. 666 с.
12. Албул С.В., Поляков Є.В., Щурат Т.Г. Протидія безконтактному способу розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів за допомогою мережі Інтернет: *метод. рек.* Одеса: ОДУВС, 2018. 21 с.
13. Бугайчук К.Л., Савченко О.О., Прибіткова Н.О. Особливості досудового розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збу-

- ту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (в умовах нового Кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства): *наук.-метод. рек.* Харків: ХНУВС, 2015. 100 с.
14. Справа № 161/11040/21. Луцький міськрайонний суд Волинської області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98335129>.